

ЗАТВОРНИЧЕСКО ПРАВО

Последни новини и информация за нашите другари в затвора

В ТОВА ИЗДАНИЕ

Джок Полфрийман осъди България заради побой от надзиратели СТР 1

ВАС реши, че Каракачанов е извършил словесен тормоз спрямо ромите, но не е подбудил към дискриминация СТР 2

Защита срещу изтезания, жестоко, нечовешко или унижително отношение СТР 4

Нешков за кмет на Затвора София! СТР 13

Решение по делото Събев срещу България по описа на ЕСПЧ - Страсбург от 28.08.2013 г. (жалба № 27887/06 г.);

Решение по делото Живко Господинов срещу България по описа на ЕСПЧ – Страсбург от 26.10.2017 г. (жалби № 34639/07 г. и 9 други) (прикачени)

Джок Полфрийман осъди България заради побой от надзиратели

Бившият затворник Джок Полфрийман е бил подложен на жестоко и унижително отношение в Софийския затвор на 17 октомври 2013 г., а разследването по случая не е било достатъчно независимо и задълбочено.

Това реши Европейският Съд за Правата на Човека /ЕСПЧ/ на 8 юни 2021 г. по жалба № 840/18. Повод за решението е побой над чужденци лишени от свобода в Затвора София.

Сутринта на 17 октомври, надзирателите наредили на затворниците да излязат от килията си и да се строят в коридора, но само той разбрал командата, казана на български език. Макар че жалбоподателят потвърдил, че е готов да се строи, надзирателите излезли от килията и я заключили. 15 минути по-късно, те се върнали и закопчали всички в килията с белезници, извели ги в коридора и неколкратно ги удряли, включително с палки, ритници и блъсъци срещу стената.

Пандизчиите затворили лишените от свобода в килията им отново, но затворниците протестирали, че трябва да бъдат изведени на тренировки и уроци по български език. Няколко минути по-късно, надзирателите се опитали отново да нападнат чужденците, но един от тях заключил вратата на крилото с катинар. През това време Полфрийман използвал телефон в крилото, за да позвъни на адвоката си, на Българския Хелзински Комитет /БХК/ и на австралийския консул, за да съобщи за случая и да предупреди за предстоящ побой.

Надзирателите накрая успели да счупят катинара с помощта на друг лишен от свобода, строили чужденците-затворници в коридора и отново ги нападнали с блъсъци, ритници и удари.

По-късно същия ден, Полфрийман отишъл на преглед при затворническият лекар, който записал нараняванията му в следствие от побоя, макар че отказал да „предполага“ какъв е източникът им. Адвокатът и служител от БХК посетили жалбоподателя и съкилийниците му същия ден. От БХК потвърдили, че синините по гърбовете и краката затворниците съответстват с удари от палки.

В резултат от действията си, Полфрийман е наказан през ноември месец същата година – първо, със 7 дни допълнителни задължения по чистенето, заради отказ да излезе от килията си и да се строи (който той отрича), а после с двумесечно лишаване от правото да получава хранителни пратки от извън затвора, тъй като излязъл от килията си, за да използва телефона.

5 дни след побоя, Окръжната прокуратура на София инструктира полицията да предприеме „предварителна проверка“, за разлика от

криминално разследване по случая. ЕСПЧ коментира, че при обвинения за нарушаване на чл. 3 от Конвенцията, изборът на предварителни процедури вместо цялостно криминално разследване „често може да е проблематично“ (*Palfreeman v. Bulgaria*, 2021, § 86, с препратки към *Sergey Savenko v. Ukraine*, 2013, § 28; *Lyapin v. Russia*, 2014, § 133-137; *Poede v. Romania*, 2015, § 53; *V.K. v. Russia*, 2017, § 186; *Grigoryan and Segeyeva v. Ukraine*, 2017, § 61).

Разследващият полицай по случая е работел в Софийския затвор. Тук, Съдът вижда проблем спрямо нуждата от независимо разследване. Съдът счита, че „макар служителят да не е нает от същата служба като надзирателите, [...] неговата *де факто* близост до тях подрива възможността той да бъде приет за достатъчно независим в практичен смисъл“ (*Palfreeman v. Bulgaria*, 2021, § 87, с препратка към *Karabet and Others v. Ukraine*, 2013, §§ 278-280).

Изненадващо или не, разследващият полицай извършва формално проверката и препоръчва да не се отваря криминално разследване по случая. Окръжната прокуратура почти дословно повтаря текста на полицейския служител и отказва да разследва побоя.

Тази „предварителна проверка“ се повтаря още три пъти след редица жалби от Полфрийман, един от съкилийниците му и БХК. Всеки път, разследващият полицай е същият, той записва показанията на още няколко свидетеля и изпраща практически същия доклад на прокурора, който на свое лице преписва миналия си отказ и добавя 1-2 параграфа накрая с новите показания.

Съдът отбелязва в § 87, че разследването е било формално под надзора на Окръжната прокуратура, но тя се е отнасяла безкритично към работата на полицията: „... във всеки от четирите случая, когато полицейският служител ѝ е докладвал обратно, тя [т.е., прокуратурата] просто е преписала почти дума по дума докладите без да анализира материалите по случая“. Също така, разследването е било ограничено до записване на показания на замесените в побоя, „без никакво видимо усилие да ги интервюират в някаква дълбочина.“

ЕСПЧ намира нарушение на чл. 3 и признава, че жалбоподателят е изпитал физическо и психическо страдание в резултат от унижителното отношение от надзирателите на 17 октомври 2013 г., както и психическо страдание от последвалата липса на ефективно разследване. Решението все още е достъпно само на английски език, докато не бъде преведено от Министерство на правосъдието.

ВАС реши, че Каракачанов е извършил словесен тормоз спрямо ромите, но не е подбудил към дискриминация

С решение № 6976 от 09.06.2021 г., Върховният административен съд /ВАС/ отмени решенията на Административен съд – София /АССГ/ и на Комисията за защита от дискриминация /КЗД/, намирайки двете инстанции за неправилно тълкували и приложили Закона за защита от дискриминация /ЗЗДискр/.

Причината за това е жалба на Сдружение “Единство”, обвиняваща Каракачанов в дискриминация спрямо ромите в ефира на БТВ през януари 2019 г. Тогавашният заместник-председател на България се изказа пред телевизията в с. Войводино след бой между двама роми и един бял българин:

“Циганите са станали изключително нагли. Парадоксално е, че циганите в България станаха изключително нагли вече. Преди няколко години набиха полицаи, преди два дни бият военен. Това не може да продължава повече и търпимостта на българското общество се изчерпва,” каза Каракачанов пред медията.

Няколко дни след изказването, близо 300 човека излязоха на протест в селото, изисквайки отмъщение срещу ромите, макар че извършителите на престъплението вече бяха задържани от полицията. Това накара ромите от селото да изоставят домовете си по средата на зимата, притеснени от агресивните си бели съселяни.

В своя вечен стил, ответникът “не ангажира становище по делото, не се явява и не се представлява в съдебно заседание.” Все пак, първите две инстанции се произнесоха в негова полза, твърдейки, че действията му не осъществяват състав за нежелано поведение “тормоз”, нито, че са подбудили към дискриминация, въпреки отявено расисткият протест, който последвал изказването.

КЗД изтъква няколко аргумента за решението си. Първо, пише КЗД, изказването не е било насочено към конкретен субект, още по-малко това да е било самият жалбоподател от Сдружение “Единство”. Второ, поведението на Каракачанов “не формира отрицателно отношение към ромите повече от допустимото в случая предвид контекста.” На последно място, КЗД твърди, че изказването “не обективира омраза и агресия към дадения етнос, а единствено отразява гражданска позиция на

неодобрение,” като се позовава на свободата на изразяване на мнение в едно демократично общество. КЗД намира оплакването на Сдружението за единствено субективна преценка, без доказателства за създаването на унизителна или застрашаваща среда и недостатъчна за ангажиране на отговорността на ответника.

ВАС приема решенията на двете предишни инстанции, че думите на Каракачанов не подбуждат към дискриминация, тъй като не съдържат указания, насърчаване, натиск или склоняване към извършването на дискриминационни действия. Въпреки това, съдът намира тормоз в изказването, както и грешно тълкуване на законите от АССГ и КЗД.

Един от доводите на първоинстанционния съд е, че действията на ответника трябва системно да проявяват дискриминация, както и целенасоченост, за да предизвикат чувство за несигурност, тревожност, отхвърляне и враждебност у потърпевшия по смисъла на чл. 5 във вр. с § 1, т. 1 от ДР на ЗЗДискр. ВАС намира този извод за неправилен, като напомня, че съдът трябва да прецени дали дадено поведение би причинило усещане за враждебна или унизителна среда у разумен човек, поставен в същите обстоятелства като претендиращите дискриминация.

Също така, ВАС намира за неправилен и необоснован извода, че поведението на ответника трябва да е системно, за да се брои за тормоз: “Не е налице каквато и да е законова пречка да се приеме, че единичните публични изявления, т.е. поведение, изразено словесно и еднократно, могат да съставляват “факти, въз основа на които може да се направи предположение, че е налице дискриминация.””

Относно аргумента, че изказването не е насочено към конкретен субект, ВАС пише, че това разбиране противоречи на предвидената от законодателя възможност дискриминационното

поведение да е насочено към цяла група лица въз основа на техен общ признак, т.е. етнически произход, както и на възможността на членовете на сдружението, които са част от обособената по защитен признак "етническа принадлежност", да алармират за дискриминационното поведение.

ВАС насочва особено внимание към два фактора: специфичната тогавашна позиция на Каракачанов като заместник-председател на България и министър на отбраната, както и широкото разпространение на изявлението му по телевизията. Тези факти водят до повишен интерес на обществеността към неговите мнения, за които Каракачанов е трябвало да държи сметка. Неговите коментари представляват негативно отношение към ромите като цяло, приписвайки на цялата етническа общност негативни характеристики на престъпност. ВАС намира изказвания като това на Каракачанов "без съмнение" за стигматизиращи ромската общност като цяло.

Накрая, относно довода на КЗД за свободата на изразяване, ВАС припомня, че трябва да се вземат предвид заложените в самата конституционна уредба допустими ограничения. Съдът обяснява, че в рамките на едно демократично общество, свободата на изразяване на мнение не може да взема превес над правата, защитени с нормите, установяващи забрана за дискриминация, когато това мнение накърнява доброто име и достойнството на личността и създава, целенасочено или не, враждебна среда.

ВАС реагира особено остро срещу довода на първоинстанционния съд, че изявлението не представлява дискриминация, защото то е лично мнение на публична личност, при което начинът му на изразяване е негов личен избор:

"В тази връзка следва изрично да се отбележи, че в хипотезата на изразен словесно "тормоз" по смисъла на § 1, т. 1 ДР на ЗЗДискр., законът не се интересува от това дали мнението е лично, възпроизвеждащо чуждо мнение или отразяващо позицията на по-широк кръг от хора, дали авторът му е публична или непопулярна в обществото личност. Абсолютният характер на забраната за тормоз не допуска изключения, било то и за лични мнения на публични личности."

Делото е върнато в отметнатата си част на КЗД, с указание за ново произнасяне при съобразяване с указанията от решението.

Защита срещу Изтезания, Жестоко, Нечовешко или Унизително Отношение

Продължение на темата от брой шест от месец януари, брой седем от месец февруари, брой осем от месец март, брой девет от месец април, брой десет от месец май и брой единадесет от месец юни.

В настоящия брой на темата:

1. Лишени от свобода с доживотен затвор и доживотен затвор без право на замяна;
2. Единична изолация;
3. Жени с бебета и непълнолетни лишени от свобода.

Лишени от свобода с доживотен затвор и доживотен затвор без право на замяна

Въз основа на цялостен преглед и оценка на практиката с относно доживотното лишаване от свобода (по-специално в делото *Kafkaris v. Cyprus* [GC], 2008, §§ 95-108), по делото *Vinter and Others v. the United Kingdom* [GC], 2013, §§ 119-122, Съдът констатира, че в контекста на доживотна присъда, чл. 3 трябва да се тълкува като изискващ възможност за намаляване на присъдата de facto и de jure, в смисъл на преразглеждане, което позволява на националните власти да преценят дали в доживотният затворник са настъпили промени, които са толкова значими, а по време на изтърпяване на наказанието е постигнат такъв напредък към реабилитация, че продължаващото лишаване от свобода вече не

може да бъде оправдано от легитимни пенологични причини.

Европейският Съд по Правата на Човека подчертава, че като се има предвид свободата на преценка на държавите членки по въпросите на наказателното правосъдие и определянето на наказанията, не е негова задача да определи формата (изпълнителна или съдебна), която този преглед трябва да приеме. По същата причина не е задача на Съда да определи кога трябва да се извърши този преглед. Въпреки това Съдът отбелязва, че сравнителните и международноправни материали, с които разполага, показват ясна подкрепа за създаването на специален механизъм, гарантиращ преразглеждане не по-късно от двадесет и пет години след налагането на доживотна присъда, с последващи периодични прегледи. Съответно, когато вътрешното законодателство не предвижда възможност за подобен преглед, доживотна присъда без замяна няма да съответства на стандартите на чл. 3 от Конвенцията.

Освен това, ЕСПЧ подчертава, че макар че необходимия преглед е бъдещо събитие, настъпващо след постановяване на присъдата, доживотен затворник без право на замяна не трябва да бъде задължен да чака и изтърпява неопределен брой години от наказанието си, преди да може да подаде жалба, че правните предпоставки, свързани с присъдата му, не отговарят на изискванията на чл. 3 в това отношение. Това би било в противоречие както с правната сигурност, така и с общите принципи за статута на жертва по смисъла на този термин в чл. 34 от Конвенцията. Освен това в случаите, когато присъдата при налагане е неотменима според вътрешното законодателство, би било нелепо да се очаква затворникът да работи за собствената си реабилитация, без да знае дали при неуточнена бъдеща дата може да се въведе механизъм, който да позволи въз основа на тази реабилитация той да бъде разгледан за освобождаване. Доживотен затворник без замяна трябва да има право да знае в началото на присъдата си какво трябва да направи, за да бъде разгледан за освобождаване и при какви условия, включително кога ще се извърши или може да се поиска преразглеждане на присъдата му. Следователно, когато вътрешното законодателство не предвижда никакъв механизъм или възможност за преразглеждане на доживотна присъда без замяна, несъвместимостта с чл. 3 на това основание вече възниква в момента на налагането на такава доживотна присъда, а не на по-късен етап на лишаване от свобода.

По фактите на делото във *Vinter and Others*, §§ 123-131, Съдът приема, че е имало нарушение на член 3 от Конвенцията, като констатира, че изискванията на тази разпоредба не са изпълнени по отношение на нито един от тримата жалбоподатели. В случая на жалбоподателите Съдът отбелязва, че вътрешното законодателство относно правомощието на изпълнителната власт да освобождава лице, което е осъдено на доживотен затвор без замяна, не е ясно. Освен това към съответния момент не съществува механизъм за преразглеждане. При установяването на нарушение в този случай обаче Съдът не възнамерява да даде на жалбоподателите никаква перспектива за предстоящо освобождаване. Дали те трябва да бъдат освободени или не, ще зависи например от това дали все още има законни пенологични основания за тяхното продължаващо задържане и дали те трябва да продължат да бъдат задържани поради тяхната опасност.

По-късно, по делото *Hutchinson v. the United Kingdom* [GC], 2017, §§ 46-73, следвайки развитието на национално равнище, за което се счита, че е извършено съобразно Конвенцията, Съдът не намира нарушение на чл. 3 от Конвенцията по отношение на присъдата на жалбоподателя – доживотен затвор без възможност за условно освобождаване, като констатира, че при липса на механизъм за преразглеждане, наказанието доживотен затвор, наложено на жалбоподателя, представлява нередучируема присъда, която е равностойна на нечовешко отношение. ЕСПЧ отбелязва по-специално, че поради статута му на осъден на утежнен доживотен затвор за престъпление срещу сигурността на държавата, на него му е ясно забранено да кандидатства за освобождаване през целия срок на изтърпяване на наказанието му. Освен това, макар да е вярно, че съгласно турското законодателство, президентът на републиката има право да разпорежи освобождаване на затворник с доживотна присъда, който е стар или болен, това освобождаване по състрадателни причини е различно от понятието за „перспектива за

освобождаване“ по смисъла на практиката на Съда – *Boltan v. Turkey*, 2019, §§ 41-43.

По делото *László Magyar v. Hungary*, 2014, §§ 54-59, ЕСПЧ е приел, че е имало нарушение на чл. 3 от Конвенцията по отношение на доживотната присъда на жалбоподателя без право на замяна. По-специално той не се е убедил, че унгарското законодателство позволява на доживотните затворници да знаят какво трябва да направят, за да бъдат разглеждани за освобождаване и при какви условия. Освен това законът не е гарантирал подходящото отчитане на промените в живота на затворниците и напредъка им към рехабилитация.

В отговор на решението по делото *László Magyar* са направени някои законодателни промени, които Съдът по-късно е разгледал в *T.P. and A.T. v. Hungary*, 2016, §§ 39-50. По-конкретно, Съдът приема, че четиридесет години, времето, което един затворник трябва да изчака, за да бъде разгледан за помилване за първи път, е твърде дълго и във всеки случай липсват достатъчно защитни мерки в останалата част от процедурата, предвидена от новото законодателство. Следователно Съдът не е убеден, че към момента на неговото решение по делото доживотните присъди на жалбоподателите могат да се считат за предоставящи им перспектива за освобождаване или възможност за преразглеждане, поради което законодателството не е съвместимо с чл. 3 от Конвенцията.

По делото *Harakhiev and Tolumov v. Bulgaria*, 2014, §§ 243-268, относно присъдата доживотен затвор на първия жалбоподател Съдът установява нарушение на чл. 3 от ЕКПЧ. Той отбелязва, че от момента, в който присъдата на първия жалбоподател е станала окончателна - ноември 2004 г. - до началото на 2012 г., присъдата му доживотен затвор без замяна е представлявала нечовешко и унижително отношение, тъй като той нито е имал реална перспектива за освобождаване, нито възможност за преразглеждане на доживотната си присъда, което се е влошило от строгия режим и условията на задържането му, ограничаващи

неговата рехабилитация или лични възможности за поправяне. През това време президентските правомощия за помилване, което е можело да намали присъдата на жалбоподателя, и начинът, по който те са били упражнявани, са били непрозрачни, без официални или дори неофициални гаранции. Не е имало и конкретни примери за това, как лице, изтърпяващо наказание доживотен затвор без замяна, може да получи корекция на тази присъда. Съдът обаче отбелязва, че след реформите от 2012 г. начинът, по който са се упражнявали президентските правомощия за помилване е бил ясен, което дава перспектива за освобождаване или намаляване на присъдата. От това време следователно лишаването от свобода на жалбоподателя без замяна може, поне формално, да се счита за намаляемо (вж. също *Manolov v. Bulgaria*, 2014, §§ 51-52).

За разлика от това, по делото *Čačko v. Slovakia*, 2014, §§ 76-81, Съдът не намира нарушение на чл. 3 от Конвенцията. Той отбелязва по-специално, че механизъм за съдебен контрол, който предоставя възможност за условно освобождаване на доживотните затворници без право на замяна в положението на жалбоподателя след двадесет и пет години лишаване от свобода, е въведен сравнително скоро след осъждането на жалбоподателя и подаването на жалбата му пред Съда. Освен това през значителна част от този период жалбоподателят е продължил да търси удовлетворение пред националните съдилища.

По подобен начин, по делото *Bodein v. France*, 2014, §§ 53-62, Съдът не намира нарушение на чл. 3 от Конвенцията, като счита, че вътрешното законодателство предоставя възможност за преглед на доживотните присъди, които са достатъчни с оглед на свободата на преценка, която държавите имат в областта на наказателното правосъдие и наказването. Съдът отбелязва по-специално, че френското законодателство предвижда съдебен преглед на ситуацията на осъдения и евентуална корекция на присъдата след тридесет години лишаване от свобода. Съдът възприема становището, че подобно преразглеждане, което е насочено към оценка на опасността на затворника и вземане предвид как се е променило поведението му докато изтърпява наказанието си, не оставя несигурност относно съществуването на „перспектива за освобождаване“ от самото начало на присъдата. В случая на жалбоподателя, след приспадане на периода на досъдебното задържане, той би получил право на преразглеждане на присъдата си двадесет и шест години след осъждането си и, ако е подходящо, би могъл да бъде освободен условно предсрочно.

По делото *Murray v. the Netherlands* [GC], 2016, §§ 113-127, Съдът е разгледал жалба на доживотен затворник, който изтъква, че макар законовият механизъм за преразглеждане на доживотните присъди да е въведен малко след като е подал жалба в ЕСПЧ, de facto той няма никаква перспектива да бъде освободен, тъй като той никога не е получавал психиатрично лечение и следователно рискът от повторното му нарушение ще продължи да се счита за твърде голям, за да може да бъде освободен. Съдът приема, че е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията. По-конкретно той подчертава, че според неговата практика държавите имат широка свобода на преценка при определяне какви мерки са необходими, за да се даде възможност на доживотния затворник да се реабилитира. Въпреки че жалбоподателят е бил оценен преди да бъде осъден на доживотен затвор, като нуждаещ се от лечение, не са извършени никакви допълнителни оценки на вида лечение, което може да се изисква и да бъде предоставено. Следователно в момента, в който подава жалбата си до Съда, всяка негова молба за помилване на практика не би била в състояние да доведе до освобождаването му. Следователно доживотната му присъда не е била de facto редуцируема, както се изисква от практиката на Съда по чл. 3 от Конвенцията.

По делото *Matiošaitis and Others v. Lithuania*, 2017, §§ 157-183, Съдът приема, че е имало нарушение на чл. 3 от Конвенцията по отношение на шестима жалбоподатели, като е констатирал, че към момента на постановяване на решението доживотните присъди на жалбоподателите не могат да се считат за редуцируеми по смисъла на чл. 3 от ЕКПЧ. По-специално Съдът подчертава, че изменението на доживотния затвор поради терминална болест не може да се счита за „перспектива за освобождаване“. По същия начин амнистията не може да се разглежда като мярка, която дава на доживотните затворници перспектива за смекчаване на присъдата или за освобождаването им. Съдът също така не разглежда президентското помилване като механизъм, гарантиращ, че доживотните присъди са редуцируеми de facto поради следните причини:

Не е имало задължение да се предоставят мотиви за отказа на искане за помилване; указите за помилване не подлежат на съдебен контрол и не могат да бъдат оспорени пряко от затворниците; работата на съответната комисия за помилване не е била прозрачна, а препоръките ѝ не са били правно обвързващи за президента. В допълнение Съдът констатира, че условията на задържане на доживотните затворници не са били благоприятни за реабилитация.

По делото *Petukhov v. Ukraine* (no. 2), 2019, §§ 169-187 ЕСПЧ е приел, че е имало нарушение на чл. 3 от Конвенцията, тъй като жалбоподателят не е имал никакви перспективи за освобождаване или възможност за преразглеждане на доживотната му присъда. По-конкретно, президентското помилване, единствената процедура за смекчаване на доживотните присъди в Украйна, не е било ясно формулирано, нито е имало адекватни процесуални гаранции срещу злоупотреби. Освен това условията на задържане на доживотните затворници в Украйна не са позволявали те да прогресират към реабилитация и следователно властите да извършат истински преглед на присъдата им.

По делото *Marcello Viola v. Italy* (no. 2), 2019, §§ 103-138, Съдът установява нарушение на чл. 3 от Конвенцията, тъй като счита, че наказанието доживотен затвор, наложено на жалбоподателя съгласно съответната разпоредба за престъпления, свързани с мафията, ограничава възможностите му за освобождаване и възможността за преразглеждане на присъдата му в голяма степен. По-специално достъпът до възможността за условно освобождаване или други корекции на присъдата зависи от „сътрудничеството на жалбоподателя със съдебните органи“. ЕСПЧ се съмнява в свободния характер на избора на затворника да сътрудничи с властите и целесъобразността на приравняването на липсата на сътрудничество с опасността на затворника за обществото. Всъщност липсата на „сътрудничество със съдебните органи“ поражда необорима презумпция за опасност, която лишава жалбоподателя от всякаква реалистична перспектива за освобождаване. По този начин е било невъзможно жалбоподателят да докаже, че задържането му вече не е оправдано от легитимни пенологични основания: продължавайки да приравнява липсата на сътрудничество с необоримата презумпция за опасност за обществото, действащият режим ефективно оценява опасността на лицето чрез отправяне към времето, когато престъплението

е било извършено, вместо да се вземат предвид процеса на реинтеграция и какъвто и да е напредък, който то е постигнало след осъждането си. Тази необорима презумпция е попречила на компетентния съд да разгледа молбата за условно освобождаване и да установи дали засегнатото лице в хода на задържането си се е променило и е постигнало напредък в реабилитацията до такава степен, че задържането му вече не е било обосновано от пенологични основания, като същевременно дава възможност на осъдения затворник да знае какво трябва да направи, за да може да бъде разглеждан за освобождаване и при какви условия. Съдът отбелязва, че прекъсването на връзките с мафиотските кръгове може да бъде изразено по начин, различен от сътрудничеството със съдебните органи и автоматичния механизъм предвид действащото законодателство. Независимо от това, Съдът уточнява, че възможността за кандидатстване за освобождаване не е задължително да попречи на властите да отхвърлят молбата, ако засегнатото лице продължи да представлява опасност за обществото.

Като съдебна практика прилагам копие на решението на ЕСПЧ – Страсбург от 26.10.2017 г. по делото Живко Господинов и други срещу България,

Единична изолация

Според ЕСПЧ, единичната изолация сама по себе си не е в нарушение на чл. 3 от ЕКПЧ. Макар продължителното отстраняване от общуване с други хора да е нежелателно, дали такава мярка попада в обхвата на чл. 3 от Конвенцията зависи от конкретните условия, строгостта на мярката, нейната продължителност, преследваната цел и последиците за съответното лице (*Rohde v. Denmark*, 2005, § 93; *Rzakhanov v. Azerbaijan*, 2013, § 64). Забраната за контакт с други затворници от съображения за сигурност, поддържане на дисциплината или за защита сама по себе си не представлява нечовешко отношение или наказание (*Ramirez Sanchez v. France* [GC], 2006, § 123). От друга страна,

пълната сензорна изолация, съчетана с тотална социална изолация, може да унищожи личността и представлява форма на нечовешко отношение, което не може да бъде оправдано от изискванията за сигурност или друга причина (*Ibid.*, § 120).

Единичната изолация, дори и в случаите, които водят само до относителна изолация, не може да бъде налагана на затворник за неопределено време и трябва да се основава на сериозни причини, да е разпоредена само по изключение с необходимите процесуални гаранции и след като се вземат всички предпазни мерки (*A.T. v. Estonia* (no. 2), 2018, § 73). За да се избегне всякакъв риск от произвол, трябва да се посочат съществени причини за удължаване на периода на единична изолация. Следователно решението трябва да позволи да се установи, че властите са извършили преоценка, която взема предвид всички промени в обстоятелствата, ситуацията или поведението на затворника (*Csüllög v. Hungary*, 2011, § 31).

Налагането на единична изолация трябва да вземе предвид здравословното състояние на засегнатия затворник (*Jeanty v. Belgium*, 2020, § 117). Освен това трябва да се създаде система за редовен мониторинг на физическото и психическото състояние на затворника, за да се гарантира неговата съвместимост с продължителната единична изолация. Съдът също така подчертава, че е от съществено значение да е налице независим съдебен орган, който да преразглежда основателността и причините за удължаване на мярката за единична изолация на затворника. Освен това би било желателно да се търсят алтернативни решения за единична изолация на лица, считани за опасни и за които задържането в обикновен затвор при обичайния режим се счита за неподходящо (*Ramirez Sanchez v. France* [GC], 2006, §§ 139 и 145-146).

По делото *Ramirez Sanchez*, §§ 131-150, засягащо затворник, осъден за тероризъм, който е държан в единична изолация в продължение на осем години, Съдът не е счел, че има конкретен проблем с единичната изолация на жалбоподателя, която е включвала само частична и относителна социална изолация. За Съда основният въпрос в случая е продължителността на такава изолация. Въпреки че ЕСПЧ не намира нарушение на чл. 3, като взема предвид материалните условия на задържане на жалбоподателя, фактът, че изолацията му е относителна, желанието на властите да го държат при обичайния режим, неговия характер и опасността, която той представлява - Съдът изразява безпокойство за особено продължителния период, който той е прекарал в единична изолация и счита, че

жалбоподателят, който дотогава вече е бил държан при обикновен затворнически режим, по принцип не бива да се задържа в единична изолация в бъдеще.

По делото *Onoufriou v. Cyprus*, 2010, §§ 71-81, Съдът допълнително разширява изискването за процесуални гаранции, които трябва да съпътстват решението за поставяне на затворник в единична изолация, за да се гарантира неговото благосъстояние и пропорционалността на мярката. Съдът посочва празнота в съответното вътрешно законодателство по отношение на гаранциите, които трябва да бъдат предоставени на лицата, настанени в единична изолация. По-конкретно, той отбелязва липсата на адекватна обосновка за задържането на жалбоподателя в единична изолация, несигурността по отношение на нейната продължителност, липсата на надеждна система за регистрация на мерките за единична изолация и за гарантиране, че жалбоподателят не е бил изолиран отвъд разрешен срок, липсата на каквито и да било доказателства, че властите са направили оценка на съответните фактори, преди да разпоредят изолирането му, и липсата на възможност да се оспори естеството на задържането му или неговите условия.

По подобен начин, по делото *Csüllög v. Hungary*, 2011, §§ 37-38, Съдът констатира, че властите не са посочили съществени причини при прилагането или разширяването на единичната изолация. Така Съдът констатира, че при липса на мотиви, оспорваното ограничение трябва да се възприема като произволно. Произволните ограничителни мерки, прилагани към уязвими лица като затворниците, неизбежно допринасят за усещането за подчиненост, пълна зависимост, безсилие и, следователно, унижение. Освен това властите не са приложили никакви мерки за противодействие на отрицателните последици от продължителната единична изолация върху физическото и психическото състояние на жалбоподателя. В тази връзка престоят на открито или ограничените възможности за спорт не могат да се считат за способни да отстранят тези отрицателни ефекти, особено след като всички движения на жалбоподателя са се осъществявали с белезници в иначе сигурна среда. По този начин Съдът намира нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

За разлика от това, по делото *Rohde v. Denmark*, 2005, §§ 97-98, засягащо единадесет месеца единична изолация на жалбоподателя, Съдът не установява нарушение на чл. 3, вземайки предвид следните условия: общите условия за задържане на жалбоподателя са били адекватни; той е имал достъп до вестници и не е бил напълно изключен от общуване с други затворници; възползвал се е от опцията за

упражнения на открито или фитнес залата; вземал е книги от библиотеката или е купувал стоки в лавката; получавал е седмични езикови курсове; бил е посетен от капелана на затвора, неговия съветник, социален работник и членове на семейството и приятелите му; редовно е посещаван от физиотерапевт, лекар и медицинска сестра.

И накрая трябва да се отбележи, че горните принципи се прилагат когато единичната изолация се налага като дисциплинарно наказание на затворник (*Rzakhanov v. Azerbaijan*, 2013, §§ 74-76). Тези принципи се прилагат и когато единичната изолация се използва като мярка за защита на затворник от възможно насилие в затвора. По делото *X v. Turkey*, 2012, §§ 41-45, Съдът констатира, че фактът, че жалбоподателят е поставен в единична изолация за защитни цели, без да е обосновано лишаването му от упражнения на открито или контакт с други затворници, съчетано с липса на подходящ съдебен контрол на мярката, представлява нарушение на чл. 3 от Конвенцията (за разлика от това *Peñaranda Soto v. Malta*, 2017, §§ 76-77).

Като съдебна практика прилагам копие на решението на ЕСПЧ – Страсбург от 28.08.2013 г. по делото Събев срещу България.

Жени с бебета и непълнолетни лишени от свобода

Съгласно чл. 58, ал. 1 от ЗИНЗС – Осъдените се разпределят в местата за лишаване от свобода по ред, определен от главния директор на Г.Д. – „Изпълнение на Наказанията“, съобразно възможността да изтърпят наказанието най-близо до постоянния си адрес с изискването на чл. 43, ал. 3 от ЗИНЗС.

Съгласно чл. 59, ал. 1 от ЗИНЗС – Жените изтърпят наказанието лишаване от свобода в отделни затвори и затворнически общежития.

ал. 2 – Непълнолетните лишени от свобода се настаняват в поправителни домове, отделно за момчетата и момичетата.

Съгласно чл. 128, ал. 1 от ЗИНЗС – При изпълнение на наказанието лишаване от свобода се създават условия за опазване на физическото и психическото здраве на лишените от свобода.

ал. 3 – Условията и редът за медицинското обслужване в местата за лишаване от свобода се определят с наредба, издадена от министъра на здравеопазването и министъра на правосъдието.

Съгласно чл. 146, ал. 2 от ЗИНЗС – В наредбата за медицинско обслужване в местата за лишаване от свобода се предвиждат специални разпоредби за жените и непълнолетните, съобразно техните специфични нужди и състояния.

Съгласно чл. 42, ал. 1 от Наредба № 2/22.03.2010 г. за Условията и Ред за Медицинското Обслужване в Местата за Лишаване от Свобода, издадена от министъра на правосъдието на осн. чл. 128, ал. 2 от ЗИНЗС – Лишените от свобода бременни жени се наблюдават през цялата бременност от лекар с призната специалност по акушерство и гинекология. При необходимост се провеждат допълнителни консултации с други специалисти.

ал. 2 – Прекъсването на бременността по желание или по медицински показания се осъществява по реда, определен от министъра на здравеопазването.

ал. 3 – Родилна помощ на жени, лишени от свобода, се оказва в лечебни заведения извън местата за лишаване от свобода.

В съдебната си практика, ЕСПЧ признава за особено проблемно дали е възможно бебетата и малките деца да останат в затвора с майките си. В тази връзка Съдът отбелязва признанието на Комисия Протв Изтезанията /КПИ/, че, от една страна, затворите очевидно не осигуряват подходяща среда за бебета и малки деца, докато, от друга, насилственото разделяне на

майките и бебетата е крайно нежелателно. Съдът също така отбелязва, че Правилата на ООН за третиране на жените затворнички постановяват, че решенията за разрешаване на деца да останат с майките си в затвора следва да се основават на най-добрите интереси на децата си (*Korneykova and Korneykov v. Ukraine*, 2016, § 129), принцип, който е възприет в практиката на Съда, свързана със закрилата на децата (*X v. Latvia* [GC], 2013, § 95).

Съдът също така взема предвид препоръките на Световната здравна организация, според които здравето на новороденото трябва да остане с майка си, което налага на властите задължение да създадат адекватни условия за изпълнение на тези изисквания на практика, включително в институциите за задържане. Съответно, в ситуация, в която майката е задържана и когато новороденото дете остава с нея под пълния контрол на властите, възниква задължение за властите да осигурят адекватно здравео и благополучието на детето (*Korneykova and Korneykov v. Ukraine*, 2016, § 131).

Последното дело се отнася до жалбоподателка, настанена в следствен арест на петия месец от бременността, която впоследствие ражда момче в ареста. Съдът констатира нарушение на чл. 3 от ЕКПЧ във връзка с поведението на властите: поставянето на вериги на майката в родилното отделение на болницата (§§ 110-116); неадекватните условия на задържане; и липсата на подходяща медицинска грижа за бебето.

По-специално по отношение на материалните условия на задържане Съдът отбелязва, че кумулативният ефект от недохранването на майката, неадекватните санитарно-хигиенни условия за нея и новородения ѝ син, както и недостатъчните разходки на открито, са с такава интензивност, която предизвиква у майката физическо страдание и душевна мъка, представляващи нечовешко и унижително отнасяне към майката и детето (*Ibid.*, §§ 140-148).

По отношение на медицинската помощ за бебето, Съдът подчертава, че властите са задължени да осигурят адекватен медицински надзор и грижи за втория жалбоподател като новородено дете, пребивавало с майка си в ареста. Той е бил особено уязвим и е изисквал внимателно медицинско наблюдение от специалист. Материалите по делото дават достатъчно основание на Съда да установи, че вторият жалбоподател е останал без наблюдение от педиатър почти три месеца. Като се има предвид по-специално неговата млада възраст, само това обстоятелство е било достатъчно, за да се заключи, че в настоящия

случай не са спазени адекватните здравни стандарти (*Ibid.*, §§ 152-158).

Що се отнася до задържането на деца, по делото *Güveç v. Turkey*, 2009, §§ 91-98, Съдът установява за първи път, че лишаването от свобода на непълнолетно лице в затвор за възрастни е нечовешко и унижително отнасяне в нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Задържането на петнадесетгодишния юноша в нарушение на вътрешното законодателство е продължило повече от пет години и му е причинило тежки физически и психически проблеми, довели до три опита за самоубийство, без да му бъдат предоставени подходящите медицински грижи.

В тази връзка следва също да се отбележи, че в няколко решения относно Турция, Съдът изразява своята загриженост относно практиката за досъдебно задържане на деца (вж. *Selçuk v. Turkey*, 2006, § 35; *Koştı and Others v. Turkey*, 2007, § 30; *Nart v. Turkey*, 2008, § 34) и установява нарушения на чл. 5 § 3 от ЕКПЧ. Например, по делото *Selçuk* жалбоподателят е прекарал четири месеца в задържане под стража когато е бил на шестнадесет години, а по делото *Nart* жалбоподателят е прекарал 48 дни в задържане под стража когато е бил на седемнадесет години.

Що се отнася до член 3 от Конвенцията, Съдът приема, че той не може да се тълкува като установяващ общо задължение за освобождаване на задържан, а Конвенцията не забранява на държавите членки да лишават от свобода непълнолетни лица. Освен това националните власти имат известна свобода на преценката относно начина, по който трябва да се осъществи отделянето на непълнолетните от пълнолетните правонарушители, включително настаняването на непълнолетни правонарушители в отделни части на институции, които обикновено са предназначени за пълнолетни затворници. В тази връзка настаняването на непълнолетно лице в секцията за непълнолетни на такава институция само по себе си не повдига въпрос по чл. 3 от Конвенцията (*Kuparadze v. Georgia*, 2017, § 60). Независимо от това, в някои случаи настаняването на непълнолетно лице с пълнолетни задържани дори за кратък период от време може да остави у него силно впечатление, което, съчетано с други неадекватни условия на лишаването от свобода, може да доведе до нарушение на чл. 3 от Конвенцията (*Zherdev v. Ukraine*, 2017, §§ 92-93).

Във всеки случай, здравето на непълнолетните, лишени от свобода, следва да се гарантира в съответствие с признатите медицински стандарти, приложими за непълнолетни лица в

общността. Властите винаги трябва да се ръководят от най-добрите интереси на детето и да му гарантират подходящи грижи и защита. Освен това, ако властите обмислят да лишат дете от свобода, трябва да се направи медицинска оценка на здравословното му състояние, за да се определи дали то може да бъде настанено в център за задържане на непълнолетни или не (*Blokhin v. Russia* [GC], 2016, § 138).

Трябва също да се отбележи, че в контекста на задържането на непълнолетни имигранти Съдът е приел, че такова задържане, независимо от това дали се отнася до придружени или не придружени непълнолетни, повдига конкретни въпроси по чл. 3 от Конвенцията, тъй като децата, придружени или не, са изключително уязвими и имат специфични потребности (*Abdullahi Elmi and Aweys Abubakar v. Malta*, 2016, § 103). Всъщност крайната уязвимост на детето е решаващият фактор и има предимство пред съображенията, свързани с правния статус на непълнолетния имигрант. Конвенцията за правата на детето от 1989 г. (1577 UNTS 3) насърчава държавите да предприемат подходящи мерки, за да гарантират, че децата, търсещи статут на бежанец, независимо дали са придружени или не, получават подходяща защита и хуманитарна помощ (*Popov v. France*, 2012, § 91). През последните години Съдът в няколко случая е изследвал условията, при които са задържани малолетни и непълнолетни имигранти.

Жалбоподателите по делото *Muskhadzhiyeva and Others v. Belgium*, 2010, §§ 57-63, са били съответно на седем месеца, три години и половина, пет години и седем години и са задържани за един месец. Отбелязвайки възрастта им, продължителността на задържането им, факта, че мястото за задържане не е било пригодно за непълнолетни лица и медицинските доказателства, че са имали сериозни психологически проблеми по време на задържането, Съдът констатира нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Жалбоподателите по делото *Kanagaratnam v. Belgium*, 2011, §§ 64-69, са били съответно на 13, 11 и 8 години и са били задържани за около четири месеца. Съдът отбелязва, че те са били по-възрастни от тези по гореспоменатото дело и че няма медицински доказателства за психическо страдание, преживяно от тях в условията на задържане. Въпреки това Съдът установява нарушение на чл. 3, като отбелязва, че:

- мястото за задържане не е било адаптирано за непълнолетни;
- жалбоподателите са били особено уязвими поради факта, че преди да пристигнат в Белгия, са били разделени от баща си заради ареста му в Шри Ланка и са избягали от гражданската война там;
- майка им, въпреки че е била с тях в институцията, не е била в състояние да се грижи правилно за тях;
- задържането им е продължило много по-дълго от това по делото *Muskhadzhiyeva*.

Жалбоподателите по делото *Popov v. France*, 2012, §§ 92-103, са били съответно на пет месеца и на три години и са били задържани за 15 дни. Въпреки че е определено за приемане на семейства, мястото за задържане е било, според няколко доклада и вътрешни съдебни решения, неподходящо за тази цел, както поради материалните условия, така и поради липсата на лична неприкосновеност и враждебната психологическа среда, която е преобладавала там. Това е накарало Съда да установи, че:

- въпреки липсата на медицински доказателства в този смисъл, жалбоподателите, които са били много млади, са преживели стрес и тревожност;
- въпреки сравнително краткия период на задържане, е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Жалбоподателите по пет по-късни дела срещу Франция – *R.M. and Others v. France*, 2016, §§ 72-76, *A.B. and Others v. France*, 2016, §§ 111-115, *A.M. and Others v. France*, 2016, §§ 48-53, *R.K. and Others v. France*, 2016, §§ 68-72, and *R.C. and V.C. v. France*, 2016, §§ 36-40 – са били на възраст между четири месеца и четири години и

са били задържани за периоди между седем и осемнадесет дни. Съдът отбелязва, че за разлика от мястото за задържане по делото *Роров*, материалните условия в двете места за задържане, за които става дума в тези пет дела, не са били проблемни. Те са били пригодени за семейства, които са били държани отделно от другите задържани и са били снабдени със специално оборудвани стаи и материали за отглеждане на деца. Едно от учрежденията обаче се е намирало в непосредствена близост до пистите на летище и е излагало жалбоподателите на особено високи нива на шум. В другото учреждение вътрешният двор е бил отделен от зоната за задържани мъже само с мрежа, а нивата на шума също са били значителни. Това се е отразило значително на децата. Друг източник на безпокойство са били ограниченията, присъщи на мястото за задържане и условията, при които са организирани помещението. Въпреки че за кратък период от време тези фактори не са били достатъчни за достигане на прага на суровост, ангажиращ чл. 3 от Конвенцията, за по-дълъг период техните ефекти биха се отразили по необходимост на малко дете до степен, надвишаваща този праг. Тъй като периодите на задържане са били, според Съда, достатъчно дълги по всичките пет дела, той установява нарушение на чл. 3 по всяко от тях.

По делото *S.F. and Others v. Bulgaria*, 2017, §§ 84-93, Съдът констатира, че макар задържането на непълнолетни мигранти да е било по-кратко, отколкото в някои предишни случаи, условията в ареста са били значително по-лоши. Килията, в която са държани жалбоподателите, макар и сравнително добре проветрена и осветена, е била изключително амортизирана. Била е мръсна и оборудвана с износени двуетажни легла, матраци и спално бельо, а на пода е имало боклуци и влажен картон. Имало е ограничени възможности за достъп до тоалетната, което ги е принудило да уринират на пода на килията, в която са държани. Според твърденията властите не са предоставили на жалбоподателите храна и напитки повече от двадесет и четири часа след като са ги задържали и правителството не оспорва твърдението, че майката на жалбоподателите е получила достъп само до бутилката и млякото за най-младия жалбоподател, който е бил на една и половина години, около деветнадесет часа след като са били задържани. Комбинацията от тези фактори трябва да е повлияла значително на жалбоподателите, както физически, така и психологически и трябва да е имала особено опасни последици за най-младия жалбоподател, който все още е бил бебе. Съдът също така отбелязва, че макар да е вярно, че през последните години държавите по външните граници на Европейския съюз са имали

затруднения да се справят с масовия приток на мигранти, не може да се каже, че в процесния момент България е изправена пред спешна ситуация с такива пропорции, че практически е било невъзможно нейните органи да осигурят минимално прилични условия в местата за краткосрочно държане, в които те решават да настанят непълнолетни мигранти веднага след прехващането и ареста им. Във всеки случай, с оглед абсолютния характер на чл. 3, нарастващият приток на мигранти не може да освободи държавата членка от задълженията ѝ по тази разпоредба. Съдът установява нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

По делото *G.B. and Others v. Turkey*, 2019, §§ 101-117 и 151, относно задържането на майка имигрант и трите ѝ деца, Съдът намира нарушение на чл. 3 от Конвенцията главно въз основа на неадекватността на съответните места за задържане за настаняване на деца с оглед на тяхната изключителна уязвимост и поради несъвместимостта на такова задържане с широко признатите международни принципи за защита на децата. Съдът също така установява, че задържането на малки деца в неподходящи условия може да доведе само по себе си до констатиране на нарушение на чл. 5 § 1, независимо дали децата са придружени от възрастен или не. Той се позовава на различни международни органи, включително Съвета на Европа, които все по-често призовават държавите бързо и напълно да прекратят или премахнат задържането на деца имигранти. Във връзка с това Съдът също така подчертава, че присъствието на дете, придружаващо родителите му в център за задържане, ще отговаря на чл. 5 § 1 (f) само ако националните органи могат да покажат, че такава крайна мярка е взета след проверка, че не може да бъде приложена друга мярка, включваща по-малко ограничаване на тяхната свобода.

С настоящия брой на вестника приключваме темата за „Защита Срещу Изтезания, Жестоко, Нечовешко или Унизително Отношение“, която започнахме от брой шест на месец януари 2021 г.

Всеки, който прецени, че са нарушени правата му по подобен начин на описаните нарушения по темата може да депозира жалба по реда на Част Шеста от ЗИНЗС или искова молба по Част Седма от ЗИНЗС.

В следващия брой ще получите информация относно: достъп до правна помощ; ефективно участие в съдебните производства на национално ниво; комуникация със съда; право на вътрешноправно средство за защита.

Предателството винаги води след себе си друго предателство.

Когато несправедливостта е закон, съпротивата е дълг.

Светломир Нешков

‘Чрез борба ще постигнеш правата си’

Светломир Нешков
вицепрезидент на БЗСП

‘Through struggle you will achieve your rights’

Svetlomisir Neshkov
vice chairman of BPRA

Нешков за кмет на Затвора София!

В затвора София предстоят избори за председател на съвета на общността на затвора (кмет на затвора). Нека да издигнем кандидатурата за председател на съвета на общността на затвора на заместник-председателя на Българско Затворническо Сдружение за Рехабилитация, Светломир Николов Нешков и да гласуваме за него. Само по този начин, лишените от свобода ще имат истински защитник и борец за техните права и интереси.

Вестникът се издава и редактира със съдействието на Александър Хурмузов.

Когато несправедливостта
стане закон,
съпротивата е дълг

When injustice becomes law,
resistance becomes duty

